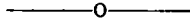

ний дядько мусів сам носити дрова, палити в грубі і т. п. Захворів на ревматизм.

Вічна Йому пам'ять! Спи Дорогий й Незабутній Дядьку і Вчителю, вневдовзі і я прийду до Тебе!

Инж. Іван Іванюк

УКРАЇНЬСКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЗБАГАТИЛА ПОЛЬЩУ ЗДІБНИМИ ПРОВІДНИКАМИ

„Протягом віків Польща і Москва зуміли відірвати українську провідну верству від народу. Це завершило українство в історичному розвитку на століття назад.
Д-р Ганс Баєр.

З родознавчого питання на Волищині, не маємо багато матеріалу. Та й ті досліді, що є, тяжко використати, бо в них родової чи расової різниці осіб не знайдете. Деякі дослідники згортають різні праці до купи і стверджують, що на північному сході продовжується нордійсько-східноєвропейна сумішка рас, при чім участь східноєвропейного елемента значно переважає. Військово-антропологічні мапи показують, що мовний острів поляків на Волищині, не є виїмком: лицевий і носовий індекс, зріст, барва очей і волосся відповідають східноєвропейним нормам, хіба що тут зустрічається поміркована короткоголосовість, що за деякими дослідниками характеристична для цієї східноєвропейської раси. У головних рисах це відноситься також до всіх польських поселень на Волині і Поліссю, аж до колишнього кордону між Галичиною і Росією. На Волині, як рівнож і сусідніх землях Полісся й Холмщини, поляки творять т. зв. панську верству на-самперед шляхти, далі купців й урядовців, усякого роду, а почасти і звичайних колоністів. Цілоком замкнених польських районів немає, здебільшого є тут тільки тоненька вища верства.

На західній окраїні цих земель національний кордон, наслідком асиміляції, поволи пересувався і тепер у цій частині живе польське, а вірніш спольщене українство. Велику ролю тут відіграла боротьба московського царату проти уніятської церкви. Українська спільнота була роз-

бита, багато наших селян не повернулись до православія, а перейшли на римо-католицизм. На думку дослідників, по першій світовій війні, було спольщено десятки тисяч українців. Коли за теперішньою статистикою на Волині живе понад 100,000 поляків, то мова тут йде переважно про селян, які з боку походження не належать до польського народу.

Були й інші причини спольщення: національна несвідомість, багато одиниць, дякуючи політиці московського царату, „страха ради” не признавались до своєї національності — щоб не бути покараним. Такі одиниці часто плутаються між голосом крові, політичним напрямком і впливом двох релігій. Тут треба підкреслити, що російська православна церква була все і сьогодні протиукраїнською, а польська мала сильну пропаганду. Тому що православна людність Волищини дуже побожна, стрічаємо тут серед українців москвофільські елементи поруч польонофільських. При цім польонофільська течія, заступлена владою, була завжди експансивнішою. Ці настрої, однак, вельми цупко держались селянства.

Наслідком цих історичних, а головно церковно-історичних подій, було те, що на заході Волині, між польським та українським народами є багато перехідних зон, які утруднюють точне національне означення людей. Маємо тут діло з кількома типами: 1) Римо-католицькі поляки українського походження (бувші греко-католики по скасованню їх церков 1875 р. царським урядом). 2) Греко-православні поляки українського походження. Це мала група, переважно з інтелігенції, з завданням провести польську орієнтацію в українській православній церкві. Єпископ цієї церкви Шретер із спольщеної німецької родини.

Помимо того корінну польськість на Волині треба було насаджувати і боронити посиленою службою „органів безпеченства”, заборонаю кольпортажі українських видань та преси, заборонаю їхати з Галичини чи навпаки через сокальський кордон і т.д.

Статистичний Річник 1937 наводить на Волині неймовірні цифри і уперто боронить чисто польський характер цілого воевідства, тоді як таємні акти воевідського уряду показують, що у всіх повітах Волині постає спон-

танно українська свідомість та що її несе ОУН, яку треба поборювати, і потішати себе тим, що на приблизно 200,000 православних є тільки 60,000 українців, а решта то або „русіні”, або білоруси, чи навіть поляки.

Насправді, польськість Волині і сумежних країв представляється так: а) Справжні поляки живуть тут як колоністи, старших і новіших часів. б) Польська сільська людність, що походить з сивої давнини ядвінсько-литовсько-української пралюдности, нараховує незначну кількість. в) Польське міщанство, зосібна по містах, як Рівне, Дубно, Луцьк, Крем'янець, Ковель і ін., породжене із первісно німецьких або литовсько-жидівських родин, є їх кілька тисяч душ. г) Спольщені або польщизною заражені українці лише в останніх двох поколіннях становлять також невеликий відсоток. г) Польське міщанство з інших різних воевідств розселення, не закореніле в ґрунті, що тепер мешкає також почасти на селі.

Про Волинську польщизну можна підтвердити історичними даними Лінцевича: „На сході малополяки вникли в українські землі і створили там малу групу ржешов'яків, пізніше вони вникли в район Волині і Полісся, де, одначе, натрапили на українську основу і українські впливи”.

В інших дослідчих працях знаходимо знов такі твердження, що, асимілюючи українців, польські „малополяки” перейняли від них численні прикмети східньо-слов'янської культури, але не покидають польської, подібної до літературної, мови, розвиненої на українській народній основі.

З огляду на такий стан речей, нема нічого дивного, коли антропологічний образ польщизни значно відбігає від расового образу досі обговорених груп. Навіть у тих дослідників, які уважають нордійську расу більш поширеною між поляками, ніж між німцями, згадана мапа не дає нордійських районів, виключаючи смугу понад Бугом, яка також не заселена поляками.

Топографічно зведений до купи увесь матеріал дає слідуєче: Північ і північний схід, себто райони з ядвінсько-литовсько-українською основою, виразно східньоєвропейні, а між ним часто стрічається малорослий, тем-

ний короткоголовець, поширений у цілій полосі, який в польській культурі означається як „ляпоноїдний”. За міжнародньою термінологією, це альпіні (у Гюнтера: остійці). Їх осередком є Західня Галичина, монгольська домішка в них очевидна. Носіями цього альпінного расового типу являються колоністи, тому він так поширений у південно-західніх частинах. Корінних українців треба зараховувати до динарської раси, тому ми динарців знаходимо на українським південнім заході. Динарці мають досить часто ясну пігментацію, можливо, що це нордійсько-динарська мішанина. Нордійська раса заступлена в першу чергу в річних долинах Висли й Бугу, крім того густіше в повітах Біла Підляська і Володава, отже і ці повіти не належать до корінного польського простору.

**

З історичного погляду, українська Волинь завжди була предметом спору і завзятої боротьби між Польщею і Москвою. Державно-політично брала гору Москва, але, не зважаючи на це, поляки завжди досить зручно проводили колонізацію Волині своїми людьми і пропагандою.

Але поминаючи усе, із сказаного випливає, що Волинь була і є етнографічним тереном чисто українським. На Волині, в антропологічнім відношенні, не тільки переважає, але горує східноєвропейський тип, який після опису Талько-Гринцевича є: зріст 161.7, головний індекс 82.1, — носовий індекс 69.0, волосся темно біляве до світлорусого. Лише понад Бугом нордійський елемент виступає трохи дужче. Подібне явище спостерігається і понад іншими ріками (походи вікінгів).

З огляду на брак матеріялів біографічних та родознавчих студій, в місці мого перебування, не можна було уникнути досить грубої методи щодо аналізу прізвищ, дослідів першої генерації предків польської та української провідної верстви взагалі і в поодиноких випадках. Однак, на підставі того, що маю і знаю, подаю, що великий відсоток серед польської провідної верстви було спольщених раніше чи пізніше українців. Нижче наводжу прізвища ті, які доказують правду, як поляки намагалися спольщити українців і що їм протягом віків і останньої доби вдалося зробити.

Для перерахування вибираю представників політичного, військового й господарського життя; наукові й мистецькі кола свідомо полишаю. Загально до перегляду беру тільки добу 1919-1939 рр., тільки в окремих випадках беру під увагу також спольщених українців із передвоєнної доби.

При нинішнім стані річей це перерахування не може претендувати ні на повноту, ні на точність з родознавчого боку, але для нашої мети вистачають і ці дані. Нам важливо тільки те, яку участь брали ці наші відступники в творенні політичного ладу сусідньої Польщі.

СПИСОК ПРИЗВИЩ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ, ЯКА ПІШЛА НА ПОЛЬСЬКУ СЛУЖБУ:

Барвінський Євген, — син греко-уніятського священика, архівний директор, культурний політик. Спочатку член Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка у Львові, потім — спольщився.

Білінський Лев — родом з української галицької шляхти, польський міністер фінансів 1918-20 років.

Білик Альфред — син львівського австрійського урядовця українця. Польський легіонер. Шкільний товариш Ридза-Сміглого.

Бойко Яків — політик Людової Партії. Посол і сенатор.

Бжозовський-Кораб Вітольд — правник, східньокресовий політик.

Буйко Тадей — один із старост волинського воеводства.

Хлопицький Йосип - Григорій — польський генерал в роках 1918-31.

Цеглевич К. — польський революціонер.

Цвертняк Мар'ян — полковник польської армії.

Чайковський Михайло — (Садик Паша) співробітник Адама Чорторійського. Один з провідників листопадового повстання. Почував себе козацьким отаманом.

Чорторійський Адам — предок його, року 1598 перейшов на греко-уніятську віру. Перед тим Чорторійські були православними українцями. Нащадки вел. кн. Олгерда.

Чорторійський Володислав — син Адама і княгині Ганни Сапіги, що також була українського походження.

Чурук Оттон — полковник, інженер.

Данилюк Лев — польський публіцист у Львові.

Дашинський Гнат — провідник польських соціалістів в Галичині 1866-1936 рр. Споріднений з священникою родиною Левицьких. Із Дашинки Житомирської.

Дем'янчук Вітольд — публіцист у Львові.

Дигдалевич В. — заступник Львівського воєводи.

Дідушицький Володимир — основник музею і культурний діяч (ще грекоуніят).

Дідішицький Олександр — граф, дипломат, одружений з жидівкою Розою Цехановською.

Гурко Ольгерд — полковник. Історик і дорадник у питаннях східньої політики. Писався німець, але батькове коліно українського походження. Мати німецька жидівка.

Грабик Клавдій — начальний редактор „Варшавського Кур'ера Польського”, потім „Газети Польської”.

Яблоновський Володислав — сеймовий посол (Яблоновських було багато, як польського так і українського походження, — Ред.).

Яцковський Олександр — сенатор.

Яворський Іван — професор, міський радник у Вильні.

Яворський Аполінарій — посол держ. ради.

Качмарчик Алоїзій — заступник Станіславівського воєводи.

Капцюк Йосиф — полковник артилерії.

Карпинець Рудольф — „кресовий” політик і правник.

Кашубський Я. — Самбірський староста.

Клімув-Клімовецький Ромуальд — Львівський староста. З домашньою німецької крові.

Корсак Володислав — державний підсекретар у Варшаві.

Косаковський Тадей — полковник.

Кульчицький Северин — радник Львівського воєвідства.

Кульницький Ришард — лікар, посол ППС.

Левицький Ян — директор канцелярії.

Литвинович Олександр — генерал, заступник Військ. Міністра.

Максимович-Рачинський Володимир — бриг.-генерал.

Матушак Рудольд — полковник.

Мерунович Теофіль — посол.

Огінський Михайло — князь (з Рюриковичів). Визначний польський провідник доби 1765-1833. З німецькою домашньою, мати з роду Шембеків.

Пастернак Карло — полковник кінноти.

Попович Ян — директор пошти у Львові.

Попович Болеслав — народній учитель, пізніше генерал в Військовому Міністерстві.

Порембальський Юлій — Львівський староста.

Потоцький Юрій — дипломат. Мати з роду українських Радзивилів.

Потоцький Йосип — граф. Мати з роду українських Радзивилів.

Рачинський-Наленч Рогер — граф. Міністер.

Ромейко Мар'ян — полковник летунства.

Рудка Людвік — полковник.

Ридз-Сміглий — маршал Польщі. Нешлюбний син українки Бабячки з Бережан (батько невідомий).

Сапіга Євстафій — дипломат.

Седлецький Лукіян — сенатор. Брат його знаний український письменник, що не дався сполонізуватися.

Скоровський Костянтин — нач. редактор „Нової Реформи”. Батько ще греко-уніят.

Шептицький Станислав — генерал, військовий міністер, брат греко-уніятського митрополита Андрея.

Тарнасевич Едмунд — полковник кінноти.

Токаржевський-Карашевич — генерал. Легіонер, **противник меншостей**. Брат його Іван, свідомий українець, один з наших чільних діячів. Стровинний рід литовського походження.

Вашко Станислав — господарський діяч у Познані.

Василевський Леон — міністер, діяч у східн. політиці.

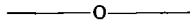
Возняк К. — правник у закордонній праці.

Зиблікевич Микола — австрійський краєвий маршалок у Галичині. Діти, не зважаючи на спольщення батька, повернулися до українства.

Зигадович У. — генерал Ком. „Док Горн”. Говорив погано по-польськи, але добре по-німецьки. Українського народження, німецької культури.

Головинський Гнат — єпископ 1853-1855 рр., походив зі старої української шляхти.

Мало не 70 прізвищ нашого перелічення (брано під **увагу лише визначних**) показують, що домішка української крові в польській еліті незвичайно велика.

ВІСТІ З КРАЮ І ДІЯСПОРИ:

Найбільший Собор в Берестю закритий. В Берестю над Бугом совіцька влада закрила україн. православний собор ще в р. 1954. Собор обгородили високим парканом, щоб не впускати богомільців. З дальших вісток довідуємось, що в соборі буде державний архів. (За Посев, 25. 6. 65).

Закрили Духовну Семинарію в Луцьку. Вісник Московської Патріярхії повідомляє, що Д. С. в Луцьку закрито, причин не подано. В цілому УРСР остала ще одна семинарія в Одесі. (В цілому СССР — 3).